

Югозападен университет „Неофит Рилски”

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Лалка Борисова

член на научно жури в конкурс за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски”

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност „Икономика и управление (индустрия)” в ЮЗУ „Неофит Рилски”

Автор на дисертационния труд: **Ани Владимирова Атанасова**

Тема на дисертационния труд: „Клъстерната интеграция за повишаване конкурентоспособността на малките и средните предприятия”

I. Обобщени данни за научната продукция и дейността на кандидата

1. Информация за докторанта

Докторантката се е обучавала по докторска програма към катедра „Мениджмънт и маркетинг”, при Стопански факултет” на ЮЗУ по научна специалност „Икономика и управление” (индустрия). Обучението е осъществено в редовна форма.

Развитието на творческата биография на дисертантката красноречиво показва концентрация на изследователската дейност в добре

структурирано направление в сферата на клъстеризацията за повишаване конкурентоспособността на малки и средни предприятия.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Докторската дисертация е в обем от 308 страници (основен текст 276 страници, списък на използваната литература, списък на таблиците и фигурите, приложения, приноси и публикации), структурирани в четири глави.

Първа и втора глава имат подчертан теоретичен характер, в тях се въвеждат и анализират основните понятия и определения на различни автори, проследява се еволюцията на теоретичното познание за клъстерите. В таблица са систематизирани научните дефиниции за клъстер, изведени са основните идеи, заложи в клъстерната концепция, извежда се определение за „клъстер” от докторантката. За определяне на ефективността от прилагане на клъстерния подход се акцентира на влиянието на клъстерната интеграция върху такива процеси, като повишаването на иновационната активност, производителността на труда и конкурентоспособността. Анализирани са предимствата на клъстерния подход. Направена е съпоставка между клъстерите и други форми на между фирмена интеграция, изведени са факторите за формиране, развитие и конкурентоспособността им.

В трета глава се разглеждат отитът и моделите за прилагане на клъстерния подход, а **четвърта глава** е с практическа насоченост – изследва се влиянието на клъстерната интеграция върху конкурентоспособността на малките и средните предприятия, предложена е методика за анализ и оценка на влиянието на клъстерите върху конкурентоспособността на малките и средните предприятия.

Заглавието на дисертационния труд е ясно формулирано и е в тясна връзка с докторската теза, предмета, целта, задачите и структурата на изследването. Целта, задачите и предметът на изследването са коректно

формулирани, а обектът - проблемите на клъстерната интеграция в България във връзка с конкурентоспособността на малките и средните предприятия е сполучливо избран. Този обект съдържа реални възможности да се влезе в дълбочина и да се разкрие комплекс от характеристики и основни проблеми на клъстерите. Избраният проблем в дисертацията е актуален и значим от управленска и икономическа гледна точка, а изложението в нея отговаря на необходимите методологически и методически изисквания, свързани с написването на подобен труд. Използваната литература е цитирана коректно, а емпиричният материал е поднесен със съответните пояснения за характера и надеждността на съответните методи на изследване и използваните източници на информация.

II. Оценка на научните и практически резултати и приноси в докторската дисертация

1. Във всички части на дисертационното изследване е ясно видимо собственото присъствие и собствения почерк на докторантката, която определено показва качества на конструктивност и логична последователност, способност за разкриване, дефиниране и решаване на научни и научно-приложни проблеми в областта на клъстерната интеграция. Изследователската логика и структурата на дисертацията са добре изградени. При структурирането сполучливо е приложен традиционния подход: първо, са изяснени теоретико-методологическите основи на изследването, на второ място е изграден и обоснован методическият апарат и са анализирани данните от собственото емпирично изследване, на трето място са разкрити възможности и са обосновани предложения, че използването на усъвършенствания модел е еднакво приложим и ефективен, независимо от размера и вида на предприятията. Дисертационното изследване е добре балансирано, фокусирано и целенасочено. Научните проблеми са ясно формулирани, а научните

изводи и предложения - добре обосновани. Следва да се подчертае, че дисертационно изследване се отличава от направените досега у нас подобни изследвания по своята конкретност, широта, дълбочина и обосновка на широк спектър целесъобразни предложения. Добра е идеята на докторантката след отделните глави да направи собствени основни изводи;

2. **Научният принос** на дисертацията може да се потърси в няколко тематични направления. **Първо** - направен е богат тематичен анализ и са допълнени теоретичните виждания за клъстерите, като е представена тяхната еволюция и са обособени основните периоди в развитието им. Формулирани са теоретичните проблеми, отнасящи се до мястото и ролята им в икономическата система. **Второ**, изяснена е методологическата основа и е разработен и обоснован методическия апарат за прилагането на системния подход по отношение на клъстера; извършена е класификация на бизнес клъстерите по определени характеристики; направена е съпоставка между клъстерите и други форми на интеграция на предприятията и са систематизирани фактори за тяхното формиране, развитие и конкурентоспособност. **Трето** – анализирани са различни модели на прилагането на клъстерния подход и особеностите на клъстеризацията в България. Предложените модели улесняват процеса на управление, дават възможност за анализ и експертни оценки. **Четвърто** - апробирана е методика, с която се изследва и оценява влиянието на клъстерната интеграция върху конкурентоспособността на малките и средните предприятия, с което се запълва липсата на такава цялостна оценка в българската научна литература.

Тези научни постижения в дисертационния труд обогатяват методическите подходи и разкриват нови факти в областта на клъстерната интеграция и влиянието ѝ върху конкурентоспособността на малките и средни предприятия. *Посочените научни и научно-приложни постижения*

в дисертацията са лично дело на докторантката. В заключение, докторската теза и изведените научни приноси са подкрепени и доказани от докторантката с проведеното емпирично изследване, постигнати са набелязаните цели и са формулирани проблеми и насоки за развитие на клъстеризацията в страната.

III. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката има необходимите публикации по дисертацията – публикации в различни издания и изнесени доклади на международни конференции (3 публикации в международни конференции и 3 публикации в други издания).

IV. Оценка на автореферата

Трябва да отбележа, че докторантката коректно представя съдържанието на дисертацията в предложени автореферат. Справката за приносите правилно представя научните постижения в дисертацията.

III. Критични бележки и препоръки

Смятам, че в дисертацията има прекалено много теоретичен анализ, можеше да бъде оформена в три глави: 1. Теория; 2. Практика; 3. Препоръки и предложения. Пропуск е, че докторантката в заключението не е посочила и обосновала къде точно в дисертацията се реализирани поставените цели и задачи и потвърдена докторската теза.

Доброто познаване на международния опит и съществуващата практика за изграждане и функциониране на клъстерите в страната, задълбоченият анализ на възможностите за финансиране и аргументирани заключения в тази посока доказват, че клъстерите носят ползи за местната икономика чрез повишаване на приходите, заетостта и нивата на уменията. В тази връзка са и моите въпроси:

1. Какви **препятствия** могат да се посочат пред създаването на клъстерите?

2. За да се изгради един клъстер в определена област на дейност и регион е необходимо да се направи SWOT анализ на ситуацията. Какви елементи трябва да се анализират?

Моята **препоръка** е, в бъдещите си изследвания докторантката да развие този аспект на своята изследователска дейност, както и да потърси възможност за международни публикации.

IV. Заключение

Докторантката познава достатъчно добре основната литература и добрите практики в областта на клъстерите, може ясно да формулира изследователски проблеми, да анализира, систематизира и критично да осмисля класическите и новите теории и концепции, да конструира изследователски апарат, да провежда емпирично изследване, да прави аргументирани изводи и да обосновава предложения за подобрене на съществуващата практика.

Това ми дава основание за положително заключение, че дисертационният труд съответства на изискванията на ЗНСНЗ, поради което с пълна убеденост предлагам на уважаемото жури да гласува за присъждането на **Ани Владимирова Атанасова** исканата образователна и научна степен “**доктор**”.

София, 07.01.2015 г.

РЕЦЕНЗЕНТ: доц. д-р Л. Борисова